

VU Research Portal

Detentiecentra voor bolletjesslikkers: van noodcapaciteit naar geïntegreerd regime

Petiet, C.J.; Versteeg, H.A.J.M.

published in

Proces

2003

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Petiet, C. J., & Versteeg, H. A. J. M. (2003). Detentiecentra voor bolletjesslikkers: van noodcapaciteit naar geïntegreerd regime. *Proces*, (3), 146-157.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Detentiecentra voor bolletjesslikkers: van noodcapaciteit naar geïntegreerd regime

De opmars van de 'justitiecentra' in Nederland lijkt niet meer te stuiten. In navolging van de reeds bekende onder het vreemdelingenrecht vallende centra, zoals het aanmeld- en het asielzoekerscentrum, floreert in ons land vanaf maart 2002 'het detentiecentrum'. Het detentiecentrum is – naast het bekende huis van bewaring en de gevangenis – ook een inrichting bestemd voor de tenuitvoerlegging van een door de rechter opgelegde vrijheidsstraf of voorlopige hechtenis. Met een detentiecentrum wordt een specifiek gebouw of gebouwencomplex bedoeld, wettelijk omschreven als een 'voorziening', waar alleen personen verdacht van, of veroordeeld voor het binnen- of buiten het grondgebied van Nederland brengen van drugs, worden ingesloten.¹

De detentiecentra zijn gelegaliseerd in de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers, in werking getreden op 8 maart 2002. Het zal overigens niet alleen bij een detentiecentrum blijven. In juni 2003 wordt de opening van het eerste 'uitzetcentrum' verwacht² en mogelijk ligt er voor een deel van de 'veelplegers' ook een centrum in het verschiet.³ In deze bijdrage zullen wij nader ingegaan op de problematiek van de 'bolletjesslikkers' en het reilen en zeilen van de Nederlandse detentiecentra.

Het ontstaan

Op 22 april 2003 opende minister van Justitie Donner op Schiphol-Oost een complex dat behalve een nevenvestiging

van de arrondissementsrechtbank Haarlem ook diverse soorten cellen omvat, te weten: politiecellen, cellen voor vreemdelingenbewaring en cellen die onder de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers vallen. De minister memoreerde in zijn toespraak aan het feit dat zijn voorganger minister Korthals een jaar eerder op dezelfde plek had gestaan en hier, bij het in gebruik stellen van een aantal verbouwde 'zeecontainers' (destijds in de pers wel omschreven als 'een hoogwaardig containercellencomplex') in feite het startsein gaf voor de bouw van de detentiecentra voor drugskoeriers in ons land.

Wat mede een rol speelde voor de snelle bouw van deze detentiecentra, was de onvrede die – ook in de Tweede Kamer – eind 2001 was ontstaan nadat algemeen bekend werd dat op Schiphol aangehouden drugskoeriers (met name bolletjesslikkers) zouden worden heengezonden met 'slechts' een dagvaarding op zak. Het gegeven dat het Openbaar Ministerie op deze wijze het hoofd trachtte te bieden aan de capaciteitsproblemen en probeerde de extra belasting – veroorzaakt door de grote stroom aangehouden drugskoeriers – op dergelijke wijze te reguleren, deed aan deze onvrede niets af.⁴ Ruim een jaar later is er speciaal en alleen voor het onderbrengen van drugskoeriers op diverse locaties een celcapaciteit van bijna 1200 plaatsen gecreëerd.

* De auteurs zijn werkzaam bij de sectie strafrecht van de Vrije Universiteit te Amsterdam en leden van de Commissie van Toezicht van detentiecentrum Noord-Holland.

¹ Artikel 1 onder a en artikel 2 van de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers (Twnd) jo. artikel 2, lid 1, aanhef en onder A, van de Opiumwet.

² G. Ringenoldus, 'De kraamkamer van DJI' *Balans* 2003-4, p. 15.

³ Brief van de minister van Justitie aan de voorzitter van de Tweede Kamer d.d. 10 maart 2003, p. 4.

⁴ Deze toename van aangehouden drugskoeriers is ontstaan door een plotselinge grote toename van plegers in combinatie met versterkte handhaving van een specifiek delict. *Kamerstukken I* 2001/02, 28 201 nr. 235a, p. 4.

De toevloed van drugskoeriers op Schiphol

Om illegale drugstransporten onder controle te krijgen is begin jaren negentig op Schiphol een speciale onderzoeksgroep opgericht, het zogenaamde Schipholteam, waarin de douane en de Koninklijke Marechaussee in samenwerking met het Openbaar Ministerie te Haarlem de invoer van drugs door passagiers via de luchthaven Schiphol tegen trachten te gaan. De laatste jaren is de controleactiviteit op Schiphol opgevoerd. Nadat in 2001 werd geconstateerd dat er sprake was van een sterke stijging van drugsinvoer door passagiers, met name via bolletjesslikkers, besloot het toenmalige kabinet de bestrijding van de drugsmokkel via Schiphol fors te intensiveren. Het doel was met name het onderscheppen van drugs (bij de invoer) in Nederland, maar ook op de Nederlandse Antillen en Aruba (bij de uitvoer). De pakkans van drugsmokkelaars moest zo groot worden, dat smokkel op en naar Schiphol voor criminele organisaties niet langer aantrekkelijk zou zijn. De zogenoemde risicovluchten op Schiphol werden daarom regelmatig en systematisch gecontroleerd.

Het resultaat van deze aanpak was dat er stelselmatig meer drugskoeriers op Schiphol werden aangehouden. Deze toename van aanhoudingen had (mede) tot gevolg dat bij de rechtbank te Haarlem, waar de Schipholzaken moeten worden afgedaan, een 'verstopping' ontstond. De gestaag toenemende stroom aangehouden drugskoeriers begon de afhandeling van strafzaken langzaam maar zeker te frustreren. Tegelijkertijd kampten de justitiële inrichtingen met capaciteitstekorten. Het gevangeniswezen had een cellentekort en om dit probleem op te lossen werden zelfs gedetineerden heengezonden die de hun opgelegde straf nog niet geheel hadden 'uitgezeten'. De toename van aangeklaagde 'bolletjesslikkers' werd mede als debet aan het cellentekort gezien. Het reguliere gevangenisstelsel zou een additionele toevloed van drugskoeriers letterlijk én figuurlijk niet kunnen bemannen. De combinatie van dit alles leidde tot het opstellen van een 'plan van aanpak drugsmokkel Schip-

hol', waarmee het kabinet in januari 2002 akkoord is gegaan.

Het plan van aanpak drugsmokkel Schiphol

Om de samenhang van de maatregelen voortvloeiend uit dit plan duidelijk te maken geven wij hieronder een korte samenvatting. Het plan van aanpak drugsmokkel Schiphol omvatte onder meer de volgende maatregelen:⁵

Maatregelen met betrekking tot de aanvoer van drugs

- Het starten van een 'Twinproject' met de Nederlandse Antillen, met als doel het in kaart brengen van de criminele organisaties die zich bezighouden met het organiseren van de drugstransporten tussen de Antillen en Nederland.
- Een verdere harmonisatie van het visumbeleid.
- Acties op de luchthavens van Nederlandse Antillen om de pakkans van drugskoeriers aldaar te vergroten.
- Beschikbaar stellen van apparatuur om transport van drugs op de luchthaven te bestrijden.

Maatregelen met betrekking tot de controle op invoer van drugs

- Intensivering van de controle op Schiphol, tot een niveau waarbij daadwerkelijk ontmoediging wordt bereikt.
- Bij het verhoor van drugskoeriers zal men gebruik gaan maken van speciale vragenlijsten met als doel dat de informatiepositie van opsporingsinstanties wordt verbeterd.

Maatregelen met betrekking tot het strafrechtelijk beleid

- Intensivering van de Nederlandse participatie in Europol, met name in een analyseproject gericht op cocaïne uit Zuid-Amerika.
- Uitbreiding van het arrondissementsparket en de arrondissementsrechtbank van Haarlem en van het gerechtshof te Amsterdam.

⁵ Samenvatting Plan van aanpak drugsmokkel Schiphol, p. 3, 4 en 5.

- Aanpassing van het rekwireerbeleid van het Openbaar Ministerie, zodat meer drugszaken voor de politierechter kunnen worden gebracht.
- Het vestigen van een nevenvestiging van de arrondissementsrechtbank Haarlem óp Schiphol.

Maatregelen met betrekking tot penitentiaire capaciteit

- Het realiseren van voorzieningen zodat er, op of in de nabijheid van Schiphol, ongeveer 185 politiecellen beschikbaar zullen zijn, waaronder cellen met speciaal voor ‘bolletjesslikkers’ ingerichte voorzieningen.
- Binnen het gevangeniswezen de mogelijkheid benutten tot het verruimen van detentiemodaliteiten en het vrijmaken van celcapaciteit door toepassing van Incidenteel Vervroegd Ontslag.
- Met behulp van een tijdelijke wettelijke regeling komen er vanaf 1 maart 2002 enige honderden plaatsen beschikbaar in de vorm van een bijzondere noodvoorziening.

Wetgevende maatregelen

- Tijdelijke wet voor de penitentiaire noodcapaciteit ten behoeve van drugskoeriers.
- Tenuitvoerlegging van bewaring (na inverzekeringstelling) in politiecellen gedurende maximaal 10 dagen.
- Uitbreiding van de bevoegdheid van de politierechter en van de mogelijkheid voor enkelvoudig appèl.
- Tijdelijke mogelijkheid van de arrondissementsrechtbank Haarlem en het gerechtshof van Amsterdam om de behandeling van strafzaken – in verband met de ernst van de problematiek – over te dragen aan colleges buiten het ressort.

De bolletjesslikker

De term bolletjesslikker betreft dié drugskoerier die verdovende middelen, met name cocaïne, transporteert door het inslikken van een capsule. De cocaïne is stevig in tape verpakt tot een ovaalvormig

pakketje, het zogenaamde bolletje. Dit houdt in dat de hoeveelheid onder de Opiumwet vallende stof in principe niet meer kan zijn dat de maat van een mens kan bevatten. Exclusief verpakkingsmateriaal blijkt dat – uitgaande van de bekende gegevens over 2002 – gemiddeld 692 gram per slikker te zijn, met een maximum van bijna 2 kilo!⁶ Het fenomeen ‘slikker’ is niet nieuw, maar op Schiphol werd men er overduidelijk mee geconfronteerd toen in de loop van 2001, naar wordt aangenomen als gevolg van de intensievere controle op het vrachtverkeer,⁷ grote groepen Nigeriaanse bolletjesslikkers werden gesignaleerd die vanuit Zuid-Europa, via Schiphol naar de Antillen reisden en ‘vol’ harddrugs hier weer arriveerden. De hoeveelheid cocaïne werd blijkbaar frequenter, in kleinere hoeveelheden én verspreid over meerdere koeriers Nederland binnen gebracht. Dit gaf mede de aanzet tot de hieronder beschreven wetgeving, waarmee het detentiecentrum zijn intrede deed.

De wetgeving

Op 6 maart 2002 werd de ‘Tijdelijke wet voor de penitentiaire noodcapaciteit ten behoeve van drugskoeriers’, beter bekend als: *Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers*, vastgesteld. De tijdsduur tussen het ontwerpen van de wet en de daadwerkelijke invoering op 8 maart 2002 nam niet meer dan een paar maanden in beslag. De in 2001 ingezette intensivering van de controle op Schiphol was zo succesvol dat, om het dagelijks stijgende aantal aangehouden bolletjesslikkers op Schiphol te kunnen detineren, het parlement de minister de ruimte heeft gegeven om noodmaatregelen te nemen. Die noodmaatregelen hielden onder meer in het realiseren van een (nood)voorziening voor het detineren van drugskoeriers. De Dienst Justitiële Inrichtingen, die normaliter in ons land de tenuitvoerlegging van straffen verzorgt, had immers noch voldoende celcapaciteit noch voldoende personeel om de enorme toestroom met in voorlopige hechtenis genomen drugskoeriers vanaf Schiphol in de reguliere strafinrichtingen op te kunnen

⁶ ES&E, *de noodvoorzieningen voor drugskoeriers, eindrapportage* p. 24.

⁷ Plan van aanpak drugsmokkel Schiphol, p. 9.

vangen. De Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers geeft de minister de mogelijkheid 'voorzieningen' aan te wijzen.

Met de invoering van deze wet wordt gebroken met traditionele penitentiaire standaarden. Ten eerste kunnen in deze voorzieningen *verdachten én veroordeelden* van 16 jaar of ouder in verband met (verdenking van) overtreding van bepalingen van de Opiumwet die te maken hebben met het binnen of buiten het grondgebied van Nederland brengen van bij of krachtens de Opiumwet verboden middelen, worden ingesloten. Een tweede belangrijk punt is, dat wordt uitgegaan van de mogelijkheid om in een voorziening *structureel meerdere personen in één verblijfsruimte* te huisvesten. Ten slotte kan de totale beveiliging en verzorging van de gedetineerden worden *uitbesteed aan private organisaties*. De voorzieningen (men noemt ze detentiecentra) vallen rechtstreeks onder verantwoordelijkheid van de minister van Justitie. Artikel 3 van de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers stelt voor gedetineerden die onder deze Noodwetgeving vallen de Penitentiaire beginselenwet en de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen buiten werking.

Dit laatste is van groot belang omdat in de twee genoemde wetten de rechtspositie van gedetineerden expliciet is vastgelegd. De personen die gedetineerd zijn in een voorziening (detentiecentrum) kunnen op de rechten die in de Penitentiaire beginselenwet en de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen aan gedetineerden zijn toegekend, geen aanspraak maken.

Kamervragen over het wetsvoorstel

Bij de behandeling van het wetsvoorstel in de Tweede Kamer op 7 februari 2002 bleek dat het voorstel bij praktisch alle partijen ook kritische vragen en bedenkingen opriep. Echter, een kamermeerderheid kon met de minister instemmen dat er door de toestroom van drugskoeriers een noodsituatie was ontstaan. Op grond hiervan konden akkoord gaan met het realiseren van een noodwet, zij het met een (in beginsel) tijdelijke werking van een jaar en het

schrappen van de mogelijkheid dat verlenging van de noodwet per Koninklijk Besluit kon geschieden. Bovendien werd per amendement een wetsartikel toegevoegd dat aangeeft dat een Commissie van Toezicht wordt aangesteld.⁸ In het oorspronkelijke wetsvoorstel werd een Commissie van Toezicht voor detentiecentra niet nodig geacht.

Reactie van de Raad van State op het wetsvoorstel⁹

De Raad was van oordeel dat 'het wetsvoorstel op diverse punten heroverweging behoeft'. Enige van de door de Raad gegeven adviezen zijn overgenomen en hebben geleid tot aanpassing op dat gebied van het wetsvoorstel, een aantal adviezen is niet opgevolgd. Hiervan noemen we er twee. Het advies van de Raad van State om in overeenstemming met de Ecosoc Rules te bepalen dat in het belang van de veiligheid en lichamelijke integriteit van de betrokken gedetineerden – in een verblijfsruimte in beginsel niet twee personen zullen worden ondergebracht, is niet overgenomen. Tevens heeft de Raad – zich baserend op de European Prison Rules – geadviseerd te voorzien in mogelijkheden tot lichamelijke oefening voor de gedetineerden. Dit advies is niet opgevolgd omdat dit terzake kundig personeel vereist.

Reactie van de Raad voor Strafrechtstoepassing en jeugdbescherming op het wetsvoorstel¹⁰

Dit adviesorgaan geeft aan een duidelijk standpunt te hebben ingenomen over de gevaren die het plaatsen van meer gedetineerden op één cel met zich meebrengt en vindt het voorzien in een dagbesteding uit humanitair en beheersoogpunt van grote betekenis.

Verschillen met de Penitentiaire Beginselenwet

Het scala van onderwerpen uit de Penitentiaire beginselenwet dat niet in de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers is opgenomen, is te uitgebreid om hier geheel te behandelen, maar een aantal punten

⁸ *Kamerstukken II* 2001/02, 28 201, nr. 8.

⁹ Advies Raad van State en nader rapport, *Kamerstukken II* 2001/02, 28 201, A.

¹⁰ Brief d.d. 22 januari 2002.

dient niet onvermeld te blijven. De Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers van 8 maart 2002 mist regelgeving ten aanzien van het verlof voor gedetineerden. In de Penitentiaire beginselenwet is het verlof van gedetineerden die in de reguliere Nederlandse strafinrichtingen gedetineerd zijn wel vastgelegd.¹¹ De Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers kent een beperktere regeling wat betreft het telefoneren of het ontvangen van bezoek dan de Penitentiaire beginselenwet en de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers heeft geen regelgeving wat betreft sociale verzorging of hulpverlening zoals de Penitentiaire Beginselenwet die kent.¹²

De Raad van State heeft in haar advies over het wetsvoorstel aangegeven dat artikel 10 lid 3 van het Bupo-verdrag vereist dat: 'het gevangenisstelsel dient te voorzien in een behandeling van gevangenen die in de eerste plaats is gericht op heropvoeding en reclassering'. Het wetsvoorstel zou op dit punt niet voldoen aan de internationale verdragen. In de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers is daarom in artikel 7 het resocialisatiebeginsel toegevoegd: 'De beslissingen die jegens de gedetineerde worden genomen zijn gericht op een humane bejegening en zoveel mogelijk gericht op de voorbereiding van de terugkeer van de gedetineerde in de maatschappij'.

Gedetineerden in een detentiecentrum hebben echter, in tegenstelling tot gedetineerden in een reguliere inrichting, geen in de wet vastgelegd recht op sport, educatie, arbeid, geestelijke verzorging, recreatie of bibliotheekbezoek, onderdelen die voor een resocialisatieprogramma van belang zijn. Dat de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers deze activiteiten niet heeft voorzien van een wettelijke regeling, wil overigens niet zeggen dat gedetineerden deze activiteiten altijd en in alle detentiecentra moeten ontberen. Binnen de (beperkte) mogelijkheden die men heeft, wordt wel het één en ander geregeld, maar een door de wet aangegeven recht op bij voorbeeld een dagprogramma met educa-

tie of arbeid heeft men in de regel niet.

Aangezien de meeste detentiecentra van oorsprong niet als strafinrichting zijn gebouwd, zijn deze voorzieningen niet altijd voorzien van een sportzaal, een sportplaats of arbeidszalen. De gedetineerden hebben dan niet de mogelijkheid tot (binnen) sporten of het verrichten van arbeid. De gedetineerden in een detentiecentrum kunnen zich, omdat de wet waar zij onder vallen dit niet aangeeft, in tegenstelling tot gedetineerden in reguliere strafinrichtingen, niet beroepen op een recht op sport of arbeid. In alle detentiecentra geldt dat bouwkundige en personele omstandigheden bepalend zijn voor de mogelijkheden.

Wel is expliciet in de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers aangegeven dat de gedetineerde recht heeft zijn godsdienst of levensovertuiging te belijden, zijn eigen kleding te dragen (artikel 26) én dat de gedetineerde in de gelegenheid wordt gesteld ten minste één uur per dag in de buitenlucht te verblijven (artikel 29). Dit zijn de enige onbeperkte rechten die de gedetineerde zijn toebedeeld.

Een ander gegeven is, dat de gedetineerden in de reguliere strafinrichting normaliter een cel voor zich alleen hebben. De Penitentiaire beginselenwet heeft het dan ook over: 'de voor hen persoonlijk bestemde verblijfsruimte'.¹³ Dit neemt niet weg dat de Pbw ook de mogelijkheid van meermanscellen niet uitsluit: 'deze verblijfsruimte is voor hen persoonlijk dan wel voor de gemeenschappelijke onderbrenging van gedetineerden bestemd'.¹⁴ Gedetineerden in een detentiecentrum zullen de verblijfsruimte in principe *altijd* met medegedetineerden moeten delen.¹⁵ Tevens maakt de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers ten aanzien van de tenuitvoerlegging geen onderscheid tussen volwassenen en jeugdigen, en tussen verdachten en veroordeelden. De voorziening is geschikt voor al deze categorieën mits men de leeftijd van 16 jaar heeft bereikt.

¹¹ Artikel 26 Pbw.

¹² Artikel 43 Pbw.

¹³ Artikel 21 Pbw.

¹⁴ Artikel 20-3 Pbw.

¹⁵ Memorie van toelichting art. 8 p. 7.

Overigens is na een motie, ingediend door het kamerlid Dittrich,¹⁶ als richtlijn gesteld dat voorlopig gehechte en afgestrafte gedetineerden zoveel mogelijk gescheiden in de verblijfsruimten worden geplaatst.

Evaluatie¹⁷

De minister heeft opdracht gegeven tot een evaluatie van de wet. De gebruikte gegevens voor het onderzoek ten behoeve van de evaluatie geven de periode maart tot oktober 2002 weer. Uit de evaluatie blijkt onder meer dat het stereotiepe beeld dat is gevormd over de drugkoerier als zou het altijd om een *bolletjesslikker* gaan, niet klopt. Slechts iets meer dan éénderde van de koeriers blijkt de drugs te hebben geslikt, bijna tweederde van de koeriers heeft de drugs binnen Nederland gebracht (of wordt hiervan verdacht) verstopt in de bagage of vervoerd op het lichaam. Dit betekent tevens dat de gemiddeld opgelegde straf van de gedetineerde drugskoeriers langer is of zal zijn dan werd aangenomen. De duur van de straf is immers gerelateerd aan de hoeveelheid gevonden drugs. De gemiddelde strafduur over de onderzochte periode is één en een kwart jaar (15 maanden) met uitschieters naar vier jaar. De voorzieningen zijn, gezien de beperkte faciliteiten en het daarmee samenhangende zeer sobere dagprogramma, minder geschikt voor zo'n lang verblijf.

Uit het onderzoek blijkt voorts dat ten tijde van de onderzoeksperiode bijna de helft van de drugskoeriers de Nederlandse nationaliteit bezit en dat een kwart van de gedetineerde drugskoeriers penitentiaire ervaring binnen een Nederlandse gevangenis heeft. Deze gedetineerden weten uit ervaring dat het regime in de reguliere strafinrichtingen anders is.

Tijdens de onderzoeksperiode was tweederde van de drugskoeriers man en eenderde vrouw. Dit laatste gegeven impliceert dat tijdens de onderzoeksperiode het aantal gedetineerde vrouwen in detentiecentra procentueel gezien een stuk hoger

lag dan in de reguliere inrichtingen.

Uit het onderzoek komt verder naar voren dat 43% van de gedetineerden die met twee personen op één cel zit, dit prettig vindt.¹⁸ Een uitslag overigens die, naar de schrijvers van dit stuk aannemen, menigeen zal verbazen.

Verlenging van de wet

De Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers ingevoerd op 8 maart 2002 zou in principe een werkingsduur van een jaar hebben. Aangezien – zoals de minister zelf zegt – kan worden geconcludeerd dat: 'het voorgestelde beleid niet aan de verwachtingen heeft voldaan'¹⁹ in die zin dat het gevoerde beleid niet tot resultaat heeft gehad dat de problematiek van de drugskoeriers tot aanvaardbare proporties is teruggebracht, moest de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers vóór 8 maart 2003 worden gewijzigd. De wijziging moest in elk geval een verlenging inhouden. Artikel 25 vermeldt nu dat de wet op 8 maart 2005 vervalt.

Tevens zijn er nu artikelen toegevoegd waarin is opgenomen dat:

- veroordeelden met een strafrestant van meer dan drie maanden, indien mogelijk, gescheiden van anderen worden onder gebracht (artikel 8 lid 2);
- aan de gedetineerde incidenteel verlof of strafonderbreking kan worden verleend (artikel 9 lid 2);
- de gedetineerde recht heeft op één uur bezoek per week (artikel 23 lid 1);
- de gedetineerde het recht heeft 10 minuten per week telefoongesprekken te voeren (artikel 24 lid 1).

De Kamer had bedenkingen. Het eerste jaar van de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers had immers niet opgeleverd wat men had verwacht, namelijk een sterk verminderde toestroom van drugskoeriers. Er werd aangevoerd dat de drugskoeriers te lang onder een zeer sober regime in een detentiecentrum moeten verblijven. Ge-

¹⁶ Kamerstukken II 28 201, nr. 16.

¹⁷ ES&E, *de noodvoorzieningen voor drugskoeriers, eindrapportage*. Evaluatie Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers in de praktijk, in opdracht van het WODC, 16 december 2002.

¹⁸ ES&E, *de noodvoorzieningen voor drugskoeriers, eindrapportage* p. 67.

¹⁹ Kamerstukken II 2002/03, 28 627, nr. 5, p. 2.

vraagd werd om een maximale termijn van zes maanden. De minister gaf aan dat dit wel het uitgangspunt gaat worden, maar dat opname van deze termijn in de wet teveel problemen op zou leveren.

De Raad van State memoreerde aan haar eerste advies en gaf aan dat verlenging van de werkingsduur van de wet vooral neerkomt op de continuering van een afwijkend detentieregime dat op verschillende punten op gespannen voet staat met internationaalrechtelijke verplichtingen. De Raad signaleert het mogelijke bezwaar van ongelijke behandeling en adviseert in elk geval geen verdere verlenging dan tot 8 maart 2005.

Jurisprudentie

Inmiddels is enige jurisprudentie gevormd over het regime in de detentiecentra. Een raadsman heeft ter terechtzitting aangevoerd dat zijn cliënt onder moeilijke omstandigheden gedetineerd zit in het Detentiecentrum Zeist, met welke omstandigheden rekening gehouden dient te worden bij een eventuele strafoplegging. De voorzitter van de rechtbank antwoordde ter zitting dat hij zich van de omstandigheden in het Detentiecentrum Zeist op de hoogte zal gaan stellen, hetgeen is geschied. Daarbij is geconstateerd dat:

‘de detentieomstandigheden in negatieve zin afwijken van die in reguliere huizen van bewaring in Nederland, doch niet in die mate dat dit aanleiding geeft om de duur van de op te leggen detentie te verminderen. De rechtbank gaat er vanuit dat een strafrestant dat, na het onherroepelijk worden van het vonnis, de duur van drie maanden te boven gaat, ten uitvoer wordt gelegd in een onder de Penitentiaire beginselenwet vallende penitentiaire inrichting, niet zijnde het Detentie Centrum Zeist.’²⁰

Uit deze uitspraak blijkt dat de groep bezockende rechters van mening is dat er wel een verschil zit tussen reguliere detentie en het verblijf in een detentiecentrum, echter een niet zodanig verschil dat dit tot strafvermindering kan leiden. Wel wordt bij de

beschouwing betrokken dat na drie maanden de straf wel in een reguliere inrichting ten uitvoer zal worden gelegd. Onze vraag is: in hoeverre is dit in overeenstemming met het gegeven dat binnen de detentiecentra in de praktijk zelfs een overplaatsingstermijn van zes maanden niet altijd kan worden gehaald. Afgestrafte drugskoeriers die na hun veroordeling nog een strafrestant hebben van drie maanden of meer, worden uiteindelijk lang niet altijd overgeplaatst naar een reguliere inrichting. Bij KG is de plaatsing in een reguliere gevangenis geëist op grond van schending van het gelijkheidsbeginsel en het discriminatieverbod, zoals onder meer is opgenomen in artikel 1 van de Grondwet, artikel 14 EVRM, artikel 26 IVBPR en artikel 2 van de Universele Verklaring van de Rechten van de mens. Eisers vinden dat in de detentiecentra een regime heerst dat niet beantwoordt aan de gedetineerde toekomende rechten, zoals is vastgelegd in nationale en internationale regelingen en het ongeschreven recht. De minister van Justitie geeft aan dat er sprake is van een ‘noodsituatie’ en volgens hem voorziet de Noodwet

‘erin dat, met inachtneming van de gegeven noodsituatie, de rechten van de gedetineerden zoals die uit mensenrechtenverdragen volgen, worden gewaarborgd, maar beperkt zich tot wat in bouwkundige en personele omstandigheden uitvoerbaar is.’²¹

De vordering werd afgewezen.

Dagelijkse praktijk

Begin 2002 moest binnen een paar dagen een oplossing worden gevonden voor de opvang van bolletjesslikkers. Op dat moment was nog geen geschikte locatie voorhanden. Er is enkele weken gebruikgemaakt van het ‘Calamiteitenhospitaal’ te Utrecht. Snel daarna is het leegstaande Grenshospitium in Amsterdam voor de detentie van drugskoeriers in gebruik genomen en konden de koeriers met bolletjes in het lijf naar de Evertskliniek in Bloemendaal. In de eerste week van maart 2002

²⁰ Rb. Haarlem, 22 januari 2003, LJN-AF3233.

²¹ Rb. Den Haag, 14 augustus 2002, LJN-AE6513.

werd de Commissie van Toezicht van de SOV te Amsterdam benaderd met het verzoek of een delegatie van de Commissie het detentiecentrum Amsterdam kon bezoeken omdat er zeven vrouwen gedetineerd zaten. Bij het bezoek aan het detentiecentrum in de week erop bleken er meer dan 70 vrouwen én mannen gedetineerd te zijn. De week daarna was tot onze verbazing het detentiecentrum Amsterdam praktisch geheel vol. In de periode daarop volgend is het detentiecentrum Roermond in gebruik genomen, is het detentiecentrum Amsterdam in de zomer 2002 verplaatst naar Zeist, is er in Bloemendaal nog een locatie bijgekomen en heeft Heerhugowaard een eigen detentiecentrum gekregen. Binnen een jaar zijn er zoals gezegd een kleine 1200 plaatsen voor drugskoeriers in detentiecentra gecreëerd. Dat is met veel aanloopproblemen gepaard gegaan, facilitair, logistiek en organisatorisch. Complete medische diensten moesten binnen een week opgezet worden. Catering voor gedetineerden moest binnen een dag geregeld zijn en de aannames en opleiding van detentietoezichthouders het liefst met ingang van gisteren. Gebouwen die niet goed ingericht waren voor dit soort gedetineerden, personeel dat niet veel ervaring had met gedetineerden, gedetineerden die voor het eerst in Nederland met meerderen in één cel werden ingesloten en dit alles met een uiterst summier daginvulling. U herinnert zich vast wel hoe in tijdschriften en kranten werd gekopt en geschreven over 'vakantiewerkers' in een detentiecentrum, 'opstanden' in een voorziening voor bolletjesslikkers en 'omkoopbaar personeel houdt toezicht op drugskoeriers'. De aanloopproblemen waren aanzienlijk. De toenmalige Commissie van Toezicht van het detentiecentrum Amsterdam heeft in juni 2002 minister Korthals in een brief zelfs geadviseerd zeer terughoudend te zijn met het openen van nieuwe detentiecentra. Er moet echter aan worden toegevoegd dat geconstateerd kan worden dat er tussen toen en nu veel ten goede is veranderd.

Gerealiseerd moet worden dat 'meer mensen op één cel' andere eisen aan de organisatie stelt en andere problemen geeft dan men tot nu toe gewend was binnen het reguliere gevangeniswezen. Hoe ge-

schiedt de selectie, wie zet men bij wie, hoe kan men binnen enkele observatiemomenten zien of iemand 'gemeenschaps-geschiedt' is? Hoe gaat men om met de persoonlijke integriteit, hoe gaat het met de hygiëne, hoe regelt men het gescheiden houden van privé-eigendommen? Daarnaast speelt een rol dat de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers in tegenstelling tot de Pbw voor reguliere inrichtingen geen dagprogramma of activiteiten voorschrijft. Dit is vervelend voor de gedetineerden en een extra probleem voor het beheersbaar houden van de inrichting. Hoe meer activiteiten men gedetineerden kan geven, hoe beter de populatie onder controle is te houden. Een dagprogramma met afwisselende activiteiten als sport, arbeid, onderwijs, recreatie, gespreksgroepen en een uurtje luchten geeft niet alleen basis aan de resocialisatie, maar geeft ook afleiding en daarom meer rust in de inrichting. Vooral het feit dat in de meeste detentiecentra geen (binnen)sportfaciliteiten aanwezig zijn is een gemis. Een uurtje sporten kan immers zorgen dat de gedetineerde zich kan afreageren, ontladen of ontspannen. Daarbij komt dat in aanvang de gedetineerde drugskoeriers niet in aanmerking kwamen voor overplaatsing naar reguliere inrichtingen. De detentiecentra zijn immers wettelijk bestemd voor verdachten én afgestraften! Dit impliceert dat een gedetineerde drugskoerier met een straf van tweeënhalf jaar een langdurig verblijf onder deze soberder dan sobere omstandigheden voor ogen had. Dat riep onvrede en verzet op en is een van de redenen waarom er wordt gesproken van twee verschillende detentieregimes binnen Nederland. Het is ook moeilijk uit te leggen. Er is één heel sober regime voor drugskoeriers en één soepel regime voor de plegers van alle overige delicten. Bij de wijziging van de wet op 8 maart 2003 is een aantal zaken verbeterd. De Penitentiaire beginselenwet is meer richtinggevend geworden. Ook is de overplaatsing naar reguliere strafinrichtingen mogelijk, alhoewel men vaak maanden op een overplaatsing moet wachten.

De gedetineerden in een detentiecentrum krijgen € 7,50 per week om via een winkellijst enige zaken – zoals telefoonkaarten, persoonlijke verzorgingsartikelen

of rookwaren – aan te schaffen. Dit bedrag wordt aan alle gedetineerden in detentiecentra standaard verstrekt, vanwege het feit dat men in de detentiecentra in principe geen inkomsten kan verwerven uit arbeid. In de aanloopperiode was ook de personele situatie niet optimaal. Er moest gestart worden met praktisch onervaren teams met een minimale opleiding op het terrein van bejegening van gedetineerden. Niet iedere beveiligingsbeambte is geschikt als detentietoezichthouder. In het regime is niet voorzien in een formatie voor een maatschappelijk werker, terwijl een groot percentage met behoorlijke problemen ten aanzien van het thuisfront zit. Men had gedacht er even een weekje tussen uit te zijn, terwijl men nu voor maanden in een detentiecentrum verblijft.

Ook medisch eist deze categorie gedetineerden een aparte begeleiding. Er zijn, zeker bij de slikkers, meer medische risico's. Een ander aandachtspunt is de plaatsing van twee personen op één cel! Niet alleen ten aanzien van – al dan niet ongewenste – risicovolle seksuele contacten (in de voorzieningen worden overigens condooms verstrekt) maar ook ten aanzien van op andere wijze overdraagbare ziekten.

Het management van de detentiecentra wordt gevoerd door vanuit het gevangeniswezen gedetacheerd personeel. Daarnaast wordt er op kleine schaal en tevens op detacheringbasis gebruikgemaakt van Tijdelijk Executief Ondersteunend personeel uit de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Het overige beveiligingspersoneel, de detentietoezichthouders (de grote meerderheid), komt van particuliere beveiligingsbedrijven. Er is een overeenkomst met Securicor en met de Nederlandse Veiligheidsdienst. Bij de Evertskliniek te Bloemendaal is de Koninklijke Marechaussee betrokken. De verschillen tussen de detentiecentra zijn groot, zoals blijkt uit onze beschrijving van de verschillende centra:

Bloemendaal

Op het terrein van het voormalige psychiatrisch ziekenhuis te Santpoort zijn twee gebouwen als detentiecentrum in gebruik. De gebouwen zijn niet ontworpen als strafinrichting en hebben daarom niet standaard de gebouwelijke faciliteiten die reguliere strafinrichtingen wel hebben.

De Evertskliniek

Hier worden vanaf Schiphol de mensen heengebracht waarvan men vermoedt dat het bolletjesslikkers zijn. Er is plek voor 54 personen. Dit kunnen zowel mannelijke als vrouwelijke drugskoeriers zijn, die op tweepersoonscellen verblijven. Het toezicht op de aldaar verblijvende drugskoeriers wordt uitgeoefend door de Koninklijke Marechaussee. De bollen zijn immers bewijsmateriaal en moeten in het kader van het opsporingsonderzoek 'veilig worden gesteld'. De bolletjesslikkers staan onder permanent cameratoezicht. Dit in verband met het opsporingsonderzoek én de (medische) veiligheid van de drugskoeriers. Voor de verzorging wordt gebruikgemaakt van gedetacheerde leden van de tijdelijke executieve ondersteuning van DJI. De beveiliging in Bloemendaal doet het private beveiligingsbedrijf de Nederlandse Veiligheidsdienst. Men beschikt over een spoeltoilet waar de drugskoerier geacht wordt te 'produceren'. In de Evertskliniek is het regime erg sober. Er is geen mogelijkheid voor echte gerichte activiteiten. Wel hebben de mensen recht op één uur luchten per dag en in het zeer sobere dagprogramma wordt anderhalf uur recreatie aangeboden. Men streeft ernaar dat de 'slikkende drugskoerier' zodra hij of zij 'schoon' is – dat wil zeggen dat de gedetineerde drie maal ontlasting heeft gehad zonder dat er 'bollen' of verpakkingsmateriaal meekomen – wordt overgeplaatst naar één van de gewone detentiecentra. Dat kan zijn Zeist, Roermond of de Meerlanden. De bedoeling is dat mensen in elk geval niet langer dan 14 dagen in de Evertskliniek verblijven. De medische dienst is permanent aanwezig. De koeriers die de verdovende middelen slikken, lopen immers medisch een groot risico. Sinds de ingebruikstelling van de Evertskliniek zijn vier gedetineerden overleden aan complicaties veroorzaakt door 'knappende' of 'lekkende' bolletjes.

De Meerlanden

Het tweede detentiecentrum in Bloemendaal is de Meerlanden. De Meerlanden biedt plaats aan 84 gedetineerde mannen, die er met twee personen per cel verblijven. De populatie bestaat uit 'schone bolletjesslikkers' die vanaf de naastgelegen

Evertskliniek worden getransporteerd, of incidenteel 'dragers en plakkers', doorgezonden vanaf Schiphol. Dragers en plakkers zijn koeriers die met grotere hoeveelheden verdovende middelen in koffers of verborgen óp het lichaam op Schiphol zijn aangehouden. In principe verblijft men maximaal twee maanden in de Meerlanden. De gedetineerden worden binnen die tijd doorgezonden naar Zeist, Roermond of een reguliere strafinrichting. Ook in de Meerlanden heeft men een zeer sober dagprogramma: het wettelijk voorgeschreven dagelijkse uur luchten en tweemaal daags recreatie. De mogelijkheid tot sporten is minimaal. Binnen zijn er geen ruimtes die daarvoor geschikt zijn en buiten is weliswaar een luchtplaatsje maar dat is evenmin geschikt om te sporten. Er is een grote gemeenschappelijke ruimte waar de geestelijk verzorger zijn activiteiten houdt en waar men boeken kan ruilen in een bescheiden bibliotheek. In deze ruimte vindt ook het bezoek plaats. De gedetineerden worden 's morgens om kwart over acht uitgesloten en 's avonds om vijf uur ingesloten. In de avonduren kan men de verblijfsruimte niet uit. Op de tweepersoonscellen is een tv voor het ontvangen van het dagelijkse nieuws.

Heerhugowaard

Het detentiecentrum 'Noorderzand' in Heerhugowaard is bedoeld voor afgestrafte vrouwelijke drugskoeriers met een langere straf. Het gebouw is van oorsprong opgezet om reguliere vrouwelijke gedetineerden tijdelijk te huisvesten. Het gebouw bezit daardoor faciliteiten die de Penitentiaire beginselenwet vereist zoals: recreatiezalen, arbeidszalen, bibliotheek en sportruimte. De gedetineerden worden geselecteerd vanaf het detentiecentrum Zeist en er is momenteel plaats voor 72 gedetineerden. De tweepersoonscellen zijn verdeeld over drie afdelingen. In feite is het de bedoeling dat de vrouwen er maximaal drie maanden verblijven en daarna worden overgeplaatst naar een reguliere inrichting voor vrouwen. In de praktijk verblijven de vrouwen er echter langer dan drie maanden. De doorstroming van de reguliere vrouweninrichtingen is niet zo groot dat men de toestroom van vrouwelijke drugskoeriers op kan vangen. De capaciteit van

de reguliere vrouweninrichtingen is immers niet uitgebreid! Noorderzand heeft een half open regime. Dat betekent dat de deuren van de afdelingen 's morgens om zeven uur worden geopend en 's avonds om half tien worden afgesloten. In de tussenliggende tijd kunnen de vrouwen zich – binnen de mogelijkheden van het dagprogramma – in principe vrij door het complex bewegen. Het gebouw is in carrévorm gebouwd en heeft een grote patio. Op deze patio kan worden gerecreëerd en er is een sportveld. Noorderzand is ook het enige detentiecentrum dat arbeid (verplicht) aanbiedt. De vrouwelijke gedetineerden moeten 20 uur per week werken en krijgen hiervoor € 15,20 per week uitbetaald. Noorderzand beschikt over een fitnessruimte. Er kan hier dan ook structureel twee maal per week sport als activiteit worden aangeboden. De vrouwen kunnen zelfstandig maaltijden bereiden en men heeft per afdeling de beschikking over twee recreatiezalen. Er zijn vrijwilligsters die wekelijks een gespreksgroep leiden of een activiteit organiseren. Op elke afdeling is een telefoon die (voorzover men over telefoonkaarten beschikt) gedurende de hele dag gebruikt kan worden. Er is voor twee dagen per week een geestelijk verzorger die activiteiten verzorgt en de medische dienst is van 's ochtends zeven tot 's avonds tien uur aanwezig. Uitgezonderd het bezoek zonder toezicht, de verlofregeling én de resocialisatiemogelijkheden, is de detentiesituatie hier in grote lijnen te vergelijken met de tenuitvoerlegging binnen een reguliere inrichting. Echter, de toegekende faciliteiten zijn wettelijk niet vastgelegd. Het dagelijks toezicht berust bij werknemers van een privaat beveiligingsbedrijf (Securicor). Het management en de afdelingshoofden zijn gedetacheerd van DJI.

Schiphol-Oost

Het cellencomplex van Schiphol-Oost bevindt zich naast een rechtbank met drie zittingszalen. Personen die op Schiphol worden aangehouden, kunnen direct worden voorgeleid bij een van de beschikbare officieren van justitie. Men streeft naar zeer snelle procedures. Gedurende deze periode kan de verdachte in verzekering worden gesteld in het cellencomplex. Er zijn 48

politiecellen, 22 cellen voor vreemdelingen en 48 cellen voor drugskoeriers. Aangezien deze laatstgenoemde cellen allen tweepersoonscellen zijn, levert dit 96 plaatsen voor drugskoeriers op. Het uitgangspunt is dat de verdachte drugskoeriers maximaal dertien dagen in deze detentiecellen zullen verblijven. De bolletjesslikkers onder hen worden zo snel mogelijk overgebracht naar de Evertskliniek te Bloemendaal, terwijl de overige drugskoeriers naar de andere detentiecentra gaan. In het detentiecentrum op Schiphol-Oost wordt een zeer sober regime gevoerd. Men heeft er anderhalf uur per dag de mogelijkheid tot recreëren en tijdens deze recreatieve momenten kunnen de gedetineerden telefoneren. Het dagelijks uurtje luchten geschiedt in speciale (fraai beschilderde) luchtkooien. Voor de informatievoorziening is er in elke verblijfsruimte een televisie. In de weekeinden is er ruimte voor een uur bezoek. Het Schipholcomplex heeft, gezien de achtergrond van de mensen die er verblijven, een uitgebreide medische zorg. De beveiliging en de verzorging geschiedt door mensen van een particulier beveiligingsbedrijf. (Securicor).

Zeist

Zolang Zeist 'draait', wordt er gebouwd, verbouwd, geplaatst en verplaatst. Gedetineerden – zowel mannen als vrouwen – hebben hier met diverse situaties te maken (gehad). En hoewel alle inspanningen erop gericht zijn de situatie voor hen zo optimaal mogelijk te maken, vergt het soms (te) veel van hen. Er zijn verschillende gebouwen voor mannen en de rechtbank die ooit is gebouwd voor het 'Lockerbie-proces', is gedeeltelijk geschikt gemaakt voor het huisvesten van vrouwen. Uiteindelijk zal Zeist plaats bieden aan 800 drugskoeriers, allen met meerderen in één verblijfsruimte geplaatst. Door de variëteit in gebouwen is in de praktijk de situatie ontstaan dat het regime voor vrouwen minder sober is dan het regime van de mannen. Bij de vrouwen wordt het dagprogramma van 56 uur per week – hetgeen het reguliere sobere regime voorschrijft – gehaald, bij de mannen niet. De dagelijkse verzorging en beveiliging wordt door een particulier beveiligingsbedrijf uitgevoerd.

Roermond

Het detentiecentrum Roermond is gevestigd in het oude Huis van Bewaring. Oud, maar wel voorzien van die faciliteiten die volgens de Penitentiaire beginselenwet vereist zijn. Er zijn dus sportzalen en er is een bibliotheek. Men heeft plaats voor 191 mannelijke gedetineerden. In principe zitten er twee personen in één cel, maar men heeft de mogelijkheid een klein aantal gedetineerden dat niet 'gemeenschapsgeschied' blijkt, in eenpersoonscellen te plaatsen. Er is momenteel nog geen arbeidsmogelijkheid, wel werkt men aan de ontwikkeling daarvan.

Er kan tweemaal per week worden gesport, er is een wekelijks bezoekuur, er is bibliotheekbezoek mogelijk en de geestelijk verzorger houdt gespreksgroepen. Desondanks voldoet het dagprogramma niet aan de eisen van een regulier sober regime omdat het dagprogramma minder dan 56 uur beslaat. Net als in de andere detentiecentra is in Roermond het management vanuit het DJI gedetacheerd, evenals de ongeveer 25 penitentiaire inrichtingswerkers en een aantal leden van de tijdelijk executieve ondersteuning. De verdere dagelijkse verzorging van de gedetineerden en de beveiliging wordt uitgevoerd door een particulier beveiligingsbedrijf.

Slot

De opkomst van detentiecentra lijkt niet te stuiten. Tussen ons eerste bezoek aan het detentiecentrum Amsterdam en het moment dat we dit schrijven, zitten ruim 14 maanden. Binnen de centra wordt hard gewerkt om – binnen de beperkte ruimte die de noodwet biedt – zoveel mogelijk ten behoeve van de gedetineerden te realiseren. De gedetineerden krijgen meer faciliteiten dan het wettelijk minimum van de noodwet voorschrijft. Dat daarmee niet alle ontevredenheid weg is, is onder andere gebleken uit de 'opstandjes' in het verleden. Veel drugskoeriers zijn eerder gedetineerd geweest en begrijpen niet in wat voor 'chaotische, niet-Nederlandse toestanden', zoals één van hen verwoordde, ze nu terecht zijn gekomen.

Over het algemeen kan worden gezegd dat men in de detentiecentra streeft naar een regime dat meer en meer overeen-

komt met het sobere regime in het reguliere gevangeniswezen. De detentiecentra waar mannen zijn gehuisvest voldoen niet aan de tijdsduur die in reguliere inrichtingen aan het dagprogramma wordt gesteld, de beide detentiecentra voor vrouwen wel. Er wordt getracht arbeid binnen te krijgen, er wordt geprobeerd sportfaciliteiten te regelen en men probeert een gemêleerd dagprogramma aan te bieden. Het feit dat in de meeste detentiecentra te weinig te doen is, blijft een zorgelijke kwestie. Een zinvolle dagbesteding is, denken wij, een noodzaak. Rechten op sport of arbeid kunnen gedetineerden in een detentiecentrum niet laten gelden. Strikt genomen hebben gedetineerden binnen de noodwet – ook na de wetwijziging – in een detentiecentrum slechts recht op dagelijks één uur luchten, wekelijks tien minuten bellen en één uur bezoek.

Voor reguliere inrichtingen met het sobere regime geldt een maximumverblijf van drie maanden. In de detentiecentra (met in principe een nóg soberder regime) is daarentegen aan de verblijfsduur geen wettelijke maximumtermijn gesteld. De minister streeft naar een maximaal verblijf van zes maanden. De praktijk laat in de laatste maanden zien dat het met de selectie en de daaruit voortvloeiende overplaatsingen vanuit detentiecentra naar reguliere inrichtingen wel beter gaat, maar de door de minister genoemde termijn van zes maanden wordt nog behoorlijk overschreden.

Leden van de Commissie van Toezicht bezoeken en spreken gedetineerden in de detentiecentra wekelijks. De gedetineerden uiten vaak hun ongenoegen over het verblijf binnen een detentiecentrum, maar er zijn minder formele klachten dan in reguliere inrichtingen. Voordat dit tot verkeerde conclusies leidt: hierbij moet wel uitdrukkelijk worden vermeld dat gedetineerden

in een detentiecentrum alleen kunnen klagen over een beslissing van de directeur in relatie tot hetgeen in de Tijdelijke wet noodcapaciteit drugskoeriers is gesteld. Dat betekent dat er voor de drugskoeriers, in vergelijking met reguliere gedetineerden die onder de Penitentiaire beginselenwet vallen, veel minder beklagwaardige situaties zijn.

De minister van Justitie vertelde ooit in een interview dat men tevreden moet zijn met kleine stapjes in de goede richting en dat meer celcapaciteit niet alleen aan het plan van aanpak drugsmokkel Schiphol beantwoordt, maar ook bruikbaar is in het kader van het veiligheidsprogramma *Naar een veiliger samenleving*. Als leden van een Commissie van Toezicht bij een inrichting waar de tenuitvoerlegging van straffen wordt geëffectueerd, kijken wij vanuit een andere optiek naar de oplossingen die worden aangedragen ten behoeve van uitbreiding van de celcapaciteit. De veiligheid van de samenleving gaat ook ons ter harte en wij onderkennen dat er noodsituaties kunnen ontstaan waardoor er noodgrepen moeten worden toegepast. Echter, ten aanzien van de tenuitvoerlegging van straffen zijn wij van mening dat er één regelgeving van toepassing moet zijn: de huidige Penitentiaire beginselenwet. De minister is nu van plan de Penitentiaire beginselenwet op termijn zo aan te passen dat een ‘detentiecentrumachtig’ regime in deze wet wordt geïntegreerd. In de aprileditie van *Balans*, het personeelsblad van de Dienst Justitiële Inrichtingen van het ministerie van Justitie, wordt gesteld dat er bij DJI ‘een soort “kraamkamer” is opgezet van waaruit van alles wordt ontwikkeld en zodanig in elkaar gestoken, dat het later gemakkelijk en snel in de reguliere organisatie kan worden opgenomen’. De detentiecentra zijn hier een eerste voorbeeld van.